

Пише:
Драјан
Тејавчевић

Бризбејн, септембар 2008.

Дјеца су дефинитивно најдосаднија створења на кугли небеској. Стално им нешто није јасно, стално запиткују и траже некаква објашњења, а најгоре ми је кад питају нешто просто, што сав нормалан свијет зна, а ја почнем да муцам и схватим како немам начина да им приближим оно за шта ме питају.

Моја кћерка, која приводи крају средњу школу, пита ме зашто је Хитлер убијао уз Јевреје Цигане и ко су уопште Цигани.

Ја то пишем великим словом као и кад су порасли до њега и постали Роми, а за мене били и остали исти.

Не чуди ме што дјеца у Аустралији уче о Другом свјетском рату на крају средње школе јер они овдје нису имали силне офанзиве у прошлости, нису имали радничке батаљоне, смрзавања на Игману, нису имали домаће издајнике, ни највећег сина народа и народности, нису носили пионирске мараме и изводили слетове, али ми ипак није јасно како већина њих зна за Сребреницу, а не зна за Аушвиц и Матхаузен, да не помињем Јасеновац.

Кажем кћерки да је Цигане Хитлер сматрао људима ниже расе који нису достојни да живе и да их је зато прогањао и убијао.

А како то да су живјели свугдје у Европи, пита она.

Зато што су стално у покрету, негдје иду, траже своју срећу и никад је не налазе.

Чиме су се бавили?

Ничим конкретно. Они свирају по свадбама, поправљају кишобране, чисте ципеле, скупљају перје, навијају за "Звезду", гледају у длан, продају метле, ничим конкретно, рано се жене, рано добивају децу и рано умиру.

И шта сам могао још да јој кажем?

Не зна ко је Кармен, није читала Лоркине пјесме, није гледала Кустуричине филмове, није слушала трубаче, не памти Бекима Фехмиуа као Бору Белог, једино је чула за ријеч "ципси" и не дотиче је прича о циганском духу мрака и смрти, Чохано, којег се боје и мали и велики Цигани, а који се једино свјетлости боји.

Они носе голему тугу у себи, ћери.

Одакле им та туга?

Шта ја знам, носе је с кољена на кољено, од памтивијека, отада су постали.

А гдје им је главна држава?

Немају је, нису је никад ни имали, њима је држава гдје стигну, гдје се задесе у кратком животу.

Па какве везе имају са Јеврејима?

Никакве, осим проклетства.

Јесу ли они као Аборицини?

Ма, јок. Једино што су тамнопути и што су несретни и једни и други.

Данима сам размишљао шта да јој причам о Циганима и нисам нала-

зио ништа чиме би задовољио њену знатижељу.

Мој тетак Стевица живи у Ковиљу код Новог Сада, познатом по томе што се тамо родио Лаза Костић, што имају чувени манастир и што тамо још постоји кафана "Крај света" гдје су одувijek свирале најбоље циганске банде.

Тетак је био надалеко чувен хармоникаш и весељак који никад није пио, али је за живот, након неколико година гастарбајртерског избивања у Њемачкој, зарађивао големим камионом "МАН" с приколицом. Крстарио је бившом Југом и све рјеђе својим сељанима пружао задовољство да га слушају како "једе" дугметару.

Цигани из Ковиља имају своје куће уз Дунавац, али су више од пола године изван њих. Продају перје и маглу, калајишу посуђе, скупљају старо жељезо, проричу судбину и у ходу се жене, рађају и умиру.

Миле, главни церибаша, дошао до мог тетка почетком осамдесетих прошлог вијека да га пита да буде вјенчани кум његовом Банету.

Не тражи поклон, никакве паре, само да кумује и свира на свадби, а циганске свадбе у Ковиљу трају по три дана.

Пристао мој тетак и људски одрадио кумство-хармоником.

Умало се то кумство није завршило разводом брака по Стевицу.

Након мјесец дана стигло петнаестак нових кумова, (бројна породица) с даровима код тетка и тетке и без најаве.

Пило се, јело се, снашло се, тетак пребирао дугмад, кумови припомогли уз ћемане, пала ноћ, а они би да преспавају, да их Чохано негдје у мраку не сачека.

Кад је сутрадан моја тетка Госпава почела да пере сву постељину коју је имала у кући и озбиљно запријетила разводом брака ако се овакво шта понови, ни тетку није било драго што се упустио у необично кумство.

Заспао мој тетак у невакат за воланом на прелазу преко пруге код Зенице.

Таман поставили свијетлеће сигнале умјесто старих рампи, а ни једно ни друго не би зауставило уморног Стевицу. Ударио у "Олимпик", избацио локомотиву из шина, а прошао тек са пар огреботина иако није ни знао шта се десило.

Адвокат га уз голему цијену спасио затвора.

Требао да плати грдну одштету "Југословенским жељезницама", остао

ЂЕЛЕМ, ЂЕЛЕМ

без "МАН-а" и без посла. Штета и дугови су тад били у њемачким маркама с пет нула.

Вадио тетак оно што је остављао испод душека, обилазио најближу родбину и пријатеље и скупио десетину потребног новца.

Разочаран, отишао на "Крај света" и почео да пије. Три дана није излазио из кафане, село само о том причало, а онда је дошао Миле с Банетом.

Питали кума како да помогну, Стевица им рекао да му се придруже у пићу јер помоћи нема пошто је голема свота у питању.

Колико куме?

Око 100.000 марки.

И то проблем, куме, вели Миле. Не срамоти се пред светом, имаш ти кума.

Одвео га до оног што Цигани називају кућа и за пола сата донио у јастучници онолико колико је Стевица дуговао.

лим што се никад нисам одазвао на позив да га посјетим у његовом насељу у Скопљу.

Славче из Лесковца ми је причао како су тамошњи Цигани имали свој фудбалски тим "Гром" у општинској лиги и редовно долазили на утакмице у оклини на којим су губили двоцифреним резултатом.

Пратила их је цијела черга са десетак коњских запрега, музиком и пјеванијом, без обзира што су служили као канта за набијање другим клубовима.

Била недеља, "Гром" изгубио још једну утакмицу, почела киша и невријеме, а они весели као што су и дошли, кренули својој черги.

Проклизала прва кола с мршавом кобилком на низбрдици, а капитен узвикнуо: "Лакше, бре, Мико, изгубосмо ко Манчестер Јунајтед".

Шефкет, који се улогорио са својима уз ријеку Босну, близу гарнизона Рајловац, имао је први златни зуб

и сестру Азру, (Штулић је говорио да то значи "дјевичанска"), која је са шеснаест година имала кћерку и огромне груди које никако није могла да прикрије кошуљом и марамом циганском.

Имали смо исто година као и Азра, а за старијег Шефкета смо скупљали све што су од метала имали наши родитељи око куће, чак и оно што је још увијек било у употребном стању.

Шефкет је скупљао гвожђе, а Азра је продавала метле. Покуповали смо бар пола њеног терета, а ни себи нисмо признавали шта би пожељели за узврат.

Онда је Шефкет, крај ватре на којој смо пекли кромпир и младе кукурузе, рекао да сутра одлазе, а да Азра, кад нема посла, пристане на цијену једне метле, а ја четири купио.

Шта сам од овога могао кћерки да испричам?

Ништа не би разумјела, нарочито

последње.

Недавно сам с пријатељима нешто прослављао под мојим кровом. Жена је пустила "Ђелем, ђелем" и сви су прихватили из свег гласа, а ја опонашао Бору Белог како рукама ломи већ сломљене чаше.

Иза мене је стајала моја кћерка и озбиљно пратила догађање.

Ово је много тужна пјесма, тата, вели.

Јесте, ћери, најпознатија циганска.

Је ли настала прије или послвије што их је Хитлер убијао.

Не знам, мислим да су то пјевали и прије и послвије. Они увијек пјевају.

Кад вратиш куме, кад будеш могао.

Зна моја ћерка Стевицу, али не зна Милета и Банета. Не зна Цигане.

Боже, гдје дјецу доведох, у земљу која Цигана нема.

Малику Таировском из Скопља сам био десетар у касарни Цеље 1981.

Сви су му се смијали на вјежбама, траљаво је то чинио, бојао се пушке као духа Чохано, избјегавао да иде на стражу, али је зато пјевао "Ђелем, ђелем".

И на војничким приредбама и по кафанама кад смо у град излазили и десетару на увце. Једини ми је писао три године након војске и увијек жа-